

Дід Махтей

Анатолій Дрофань

Дерев'яна, пофарбована в жовтий колір будка з двома маленькими віконцями стоїть біля самісінького переїзду. З одного боку до неї підступає старий тінистий ліс, з другого — снігозахисна зелена смуга з горішника, кущів жовтої акації, горобини. За нею — поле колгоспу невеликого села, що загубилося в лісі кілометрів за п'ять од переїзду.

Сам переїзд з двома смугастими шлагбаумами, на яких висять ліхтарі, маленький, тихий, інший день ніхто й не переїде через нього. Тільки в жнива високий, злегка сутулий, рудобородий дід Махтей, що працює тут сторожем, пропустить через переїзд комбайн, а потім кілька днів підряд гуркочуть автомашини, які возять у село зерно.

А промине ця пора — дід Махтей спокійно собі сидить на порозі будочки і поглядає то в один, то в другий бік: чи не йде, бува, поїзд. Коли почує його гул,—

якщо це вдень,— вийме із шкіряного чохла, що висить на ремінці при боці, жовтий прапорець, підійме його, якщо вночі — ліхтарем дає знати, що путь, мовляв, вільна. Важко прогуде поїзд повз будку, обдаючи сторожа потоками вітру, і зникне за лісом. І знову заляже тиша, тільки чути, як у будочці розмірено цокають ходики.

Багато вільного часу в діда Махтея. Але він ніколи не гуляє. Старий завжди знаходить собі роботу: то підмітає березовою мітлою переїзд, то побілить вапном стовпчики біля переїзду та цеглу, якою обкладені клумби біля будки. А навівши скрізь порядок, візьметься корзину плести, палицю вигадливим візерунком мережити чи дудку з вільхової кори майструвати. Адже кожного разу, тільки-но він прийде з роботи додому, онук, кирпатий, у ластовинні, Василько питає:

— А що ти, дідусю, мені сьогодні приніс?

— Корзинку.

— Знову корзинку? — незадоволено копилить Василько губи. — Та в мене їх уже ціла купа.

— Е, ти поглянь краще, що в корзинці.

Василько зазірав у корзинку, але за хвилину незадоволено махав рукою:

— Ну що мені горіхи? Я їх теж сьогодні он скільки нарвав.

Далеко більшої втіхи приносили хлопцеві дудки, які робив дід з вільхової кори. Адже у кожної був свій голос. Одна дуділа ніжно, ніби десь далеко-далеко дзвенів струмочок, голос іншої нагадував Василькові грім, що сердито гурчить у хмарах. Але й до дудок хлоп'я вже втрачало інтерес.

— Ну, а що б же ти хотів? — допитувався в онука дід Махтей.

— Коли б ти, дідусю, приніс мені якесь звірятко.

І — Яке ж тобі звірятко?

— Ну хоч би зайчика. Злови мені зайчика, дідусю, і — От чого захотів,— сміявся дід.

— Як же я тобі його зловлю? Мені на своїх старих ногах за ним не взнатися.

1 — А що, хіба їх мало в лісі?

і — Та їх-то безліч, але до рук вони не хочуть іти.

. Але Василько того не хотів розуміти. Він був переконаний, що дідусь все може зробити, коли тільки з'ахоче. І часто потім, зустрічаючи діда з роботи, питав:

! — А звірятко ти мені піймав сьогодні?

І хоча дід Махтей вважав це пустою примхою онука, все ж старому хотілося виконати бажання хлоп'яти.

Але як? Думав якось принести йому їжачка, та згадав, що в дворі у них живе їжак. Василько не раз сам ловив його, і цей подарунок не буде для малого цікавим. А щось інше й справді не так легко зловити.

Та одного разу на переїзді приключилася дивна історія. Діло було літом. Пішов дід Махтей через колію до криниці набрати холодної води. Набрав у відерце води і йде до своєї будки. Тільки вийшов з кущів, глядь — по залізничній колії прямісінько на переїзд два клубочки котяться: попереду маленький—сірий, за ним більший — рудий. "Що б це могло бути?" — здивувався дід та й почав пильніше придивлятися. І скоро роздивився, що то за малим сірим зайчам женеться лисиця. Дід скоріше назад у кущі, заховався і стежить, що ж буде далі.

Зайча летить із страху що є сили. А велика лисиця, розпустивши хвоста, не дуже поспішає, ніби грається із зайчам, мовляв, тікай не тікай, все одно не втечеш.

"Ах ти ж нахаба,— думає старий,— хай уже зайча із страху нічого не бачить перед собою, а ти, підла, слинку розпустила і теж не помічаєш, що на дорозі переїзд, будка і можуть бути люди. Ну почекай же, я тобі..."

А тим часом зайча долітає уже до переїзду. Тут дід Махтей як вискочить з кущів та як закричить:

— А-ля-ля-а-а-а...

Зайча, мабуть, ще більше злякалося, бо, не тямлячи себе, метнулося праворуч. Але перед ним була будка. Двері в ній були якраз відчинені. І зайча, дурненьке, не знаючи, куди подітись, скік через поріг та й зникло там. Лисиця злобно глянула на діда Махтея, потім, ніби вихор, майнула через канаву і зникла в лісі.

Здивований дід Махтей побіг до будки, швидко увійшов і щільно зачинив за собою двері. "Ну, тепер мій Василько,— думає він,— нарешті одержить жаданий подарунок". Зайча, зіщулившись, сиділо в закутку між грубкою і стіною.

Дід Махтей сів і швиденько виплів з лози продовговату з кришкою корзину для зайчати. Нарвав на узліссі найкращої трави, подорожника, полину, поклав усе те в корзину і посадив туди зайча. А сам усе радіє, що на цей раз порадує онука.

Так і ніч минула. Ранком діда Махтея підмінив другий сторож, і старий пішов додому.

Ішов він неквапливо вздовж колії вузьенькою стежиною, обережно тримаючи корзинку.

А навколо така благодать! За лісом у синьому небі уже піднімалося сонце, і в його скісному промінні росинки на траві заблищали, ніби самоцвіти. Ліс стояв як

заворожений, жоден листочок не стенеться. Радісно співали пташки, турликали горлиці, кувала зозуля. Повітря було чисте-чисте, напоєне п'янкими пахощами лісу. "Ось вона яка, краса вільної природи",— подумав дід Махтей і тут же згадав про зайча. Старий підняв кришку, зазирнув у корзинку. Зайча сиділо в куточку, злякано зіщулившись, і великими карими очима тужливо, мов в'язень, дивилось крізь ґратки корзини. Воно, видно, нічого не їло, бо трава, покладена вчора звечора, лежала незайманою.

Листяний ліс змінився сосновим, далі, мовби увірвався в лісову гущавину сніп білого саява, почалась березова ділянка.

А дід Махтей все чомусь думав про свого сірого полоненого: "Зайча, не бійсь, сподівалося знайти в будці захист від смерті. І хоч втекло від лисиці, але потрапило в неволю. А воно, звісно, що то за життя без свободи? А в цей час,— міркував далі дід Махтей,— десь в куцах марно шукає своє дитинча стара зайчиха".

Стежина бігла уже березовим лісом. І здавалось, що навкруг чи то із землі в небо, чи з неба на землю ллється якесь безконечно чисте біле саяво.

"Ні,— вирішив дід Махтей,— не гоже тримати зайча в неволі. Та й яка Василькові може бути радість, коли за сірим малюком десь сумує мати за'йчиха? Поясню я йому, хлопець він кмітливий — все зрозуміє".

І дід хутко поставив на траву корзину, підняв кришку, вийняв звідти сіре зайча.

— Ну що ж, дурненьке, засумувало, певно? — промовив він, погладжуючи зайчика між вухами.

Потім пустив на землю. Але зайча, стиснувшись в клубочок, сиділо нерухомо, тільки поглядало навколо зляканими очима.

— Ну, чого ж ти, біжи... — сказав дід і махнув рукою.

Зайча піднялось на ноги, скакнуло неквапливо раз і другий. Потому якось бешкетно хвицнуло задніми лапками, підскочило, сірим шариком швидко покотилося між дерев і скоро зникло в білому саяві беріз.

А дід Махтей пішов додому.

Того дня він вперше не приніс своєму онукові ніякого подарунка.